

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОГО FACILITY-ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ. ВИКЛИКИ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Котенко О. О.,

кандидат економічних наук, Сумський державний університет,

e-mail: o.kotenko@macro.sumdu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-1865-5422>

Галинська Ю. В.,

доктор економічних наук, доцент,

Сумський державний університет,

e-mail: y.halynska@management.sumdu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-8413-8968>

Домашенко М. Д.

кандидат економічних наук, доцент,

Сумський державний університет,

e-mail: m.domashenko@macro.sumdu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-6987-8992>

Щербаченко В. О.

кандидат економічних наук, Сумський державний університет,

e-mail: v.shcherbachenko@macro.sumdu.edu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-4570-3389>

Стаття присвячена визначенню сутності facility-туризму як перспективної сфери в рамках туристичної галузі, яка потенційно може підвищити привабливість України для іноземних туристів і стати потужним конкурентоспроможним центром у перерозподілі міжнародних туристичних потоків. Була доведена необхідність удосконалення існуючих підходів до розуміння індустріального туризму (загальноприйнятий термін) через те, що він не враховує весь спектр можливостей, пов'язаних із відвідуванням покинутих міст, селищ та будівель, діючих і залишених машин та об'єктів промисловості, наземних та підземних інженерних споруд, зон відчуження та інших об'єктів антропогенної діяльності. В статті доведено, що маючи надзвичайний технологічний, промисловий, інженерний потенціал, Україна може створити сотні додаткових об'єктів, що будуть мати не лише практичну значимість, але і фінансово-економічний ефект. Крім цього, започаткування facility-туризму в Україні сформує додаткові можливості для розвитку супутніх сфер надання послуг – готельно-ресторанного бізнесу, музеїв, транспорту тощо, а також стане основою для створення нових робочих місць, що є безумовно важливим для розвитку сучасно України.

Окрему увагу у статті приділено визначенню перспектив та місця міжнародного facility-туризму в туристичній галузі України. Методом перевірки гіпотез було доведено, що його започаткування буде нести безумовно позитивний ефект. Автори також приділили увагу розвитку галузі в період пандемії. Було доведено, що такий вид туризму може повноцінно працювати навіть в умовах карантинних обмежень через можливість організації facility-туристичних турів для невеликих груп іноземних громадян.

Ключові слова: туризм, міжнародний туризм, індустріальний туризм, facility-туризм.

DOI: 10.21272/1817-9215.2021.2-18

ВСТУП

Взявши впевнений курс на Євроінтеграцію, Україна увійшла у спільноту країн, які доволі потужно та стрімко розвивають сферу туризму. Сьогодні неможливо собі уявити успішну європейську країну, яка б не інвестувала кошти у розбудову туристичної інфраструктури та яка б не створювала найбільш сприятливі та безпечні умови для перебування іноземних туристів на її території. Розвиток міжнародного туризму сьогодні є не лише необхідністю конурувати у процесі розподілу туристичних потоків, але і своєрідною інвестицією у майбутнє.

Разом з тим, відкритість туристичного ринку та підвищення рівня його доступності для більш широких кіл населення створюють як безумовні переваги, так і породжують певні проблеми. Зі збільшенням навантаження на інфраструктуру і з нарощуванням кількості туристичних пропозицій, загострюється і конкуренція країн за розподіл

туристичних потоків. А тому, якщо країна опиняється поза увагою міжнародного туризму, інвестиції (із власних або залучених коштів) в цей сектор можуть стати марними. Саме з цих позицій, проблеми розвитку міжнародного туризму в країнах викликають доволі бурхливу зацікавленість як академічної науки так і практичної діяльності.

Пандемія COVID-19 накладає додаткові обмеження на розвиток туристичної галузі в країнах. Локдаун, зупинка міжнародного транспортного сполучення, обмеження на одночасне перебування людей у закладах готельно-ресторанного бізнесу з одного боку, так і падіння платоспроможності потенційних туристів з іншого, вказують на те, що ставка на масовий рекреаційний туризм може також нести певні фінансово-економічні загрози.

Більше того, цілеспрямоване інвестування у туризм лише окремих регіонів створює досить потужний дисбаланс у розподілі фінансових потоків в середині країни, також негативним чином відображається на концентрації новостворених робочих місць. Іншими словами, одні регіони стануть постійними реципієнтами державних дотацій та приватних інвестицій, а інші будуть поставати перед проблемою фінансово-економічної та інфраструктурної відсталості.

Тому на наш погляд, Україна має відійти від класичних планів розбудови туристичної інфраструктури та сконцентрувати увагу на особливих видах туризму. Такий туризм, з одного боку, має бути унікальним, специфічним, а тому привабливим для іноземних громадян, але разом із тим, він повинен мати потенціал для розвитку в усіх регіонах країни. Більше того, на такий вид туризму має бути покладена можливість обслуговування туристичних потоків в умовах карантинних обмежень. На нашу думку, беручи до уваги вищенаведене, перспективною для розвитку на території України може стати сфера міжнародного facility-туризму.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика розвитку туристичної галузі в Україні, а також інтенсифікації вхідних міжнародних туристичних потоків знаходять своє відображення у працях як вітчизняних, так і закордонних науковців. Серед українських вчених у розробку даної проблеми внесли: Безуглий В. В., Бондаренко Л. А., Бунтова Н. В., Бучко Ж. І., Волчецький Р. В., Гук Н. А., Зав'ялова М. В., Карачина Н. П., Кирилов Ю. Є., Кляп М. П., Кушнір Л. М., Миронов Ю. Б., Пацюк В. С., Романів А. С., Семенова М. В., Смирнов І. Г., Терехух А. А., Шикіна О. В. [] та інші. Серед робіт, присвячених розвитку галузі міжнародного туризму у період пандемії COVID-19, варто виділити: Атаманчук З. А., Даниліну С. О., Півнюву Л. В., Стрижак О. О. [] та інші. Серед найактуальніших робіт зарубіжних вчених необхідно виділити: Del Baldo M., Djurovic G., Hassoun S., Sechi L., Stratigea A., Rasool H., Wei C. Загалом, база даних Scopus дає більше 1200 одиниць наукових робіт по тематиці міжнародного туризму. Це підтверджує актуальність та високу науково-практичну значимість обраної тематики.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою статті є встановлення сутності міжнародного facility-туризму, дослідження перспектив його розвитку на території України під впливом обмежень, викликаних пандемією COVID-19, а також визначення місця facility-туризму в перерозподілі потоків іноземних туристів української туристичній галузі.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

В ході дослідження авторами були використані наступні методи наукових досліджень: методи систематизації, порівняння, структурного аналізу, логічного узагальнення та метод перевірки гіпотез.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Туристична галузь як в Європі, так і в усьому світі в період до пандемії COVID-19 розвивалась семимильними кроками. Так, за даними Світового банку [28], світовий

трафік міжнародного туризму за 15 років збільшився вдвічі, а в Європейському союзі – в 1,5 рази (Рисунок 1).

Ці цифри, на нашу думку, демонструють дві доволі важливі тенденції:

1. Високу зацікавленість людей у подорожах, у бажанні відвідувати нові місця, опановувати нові види туризму.

2. Досліджуючи специфіку міжнародного туризму, оцінюють як правило не просто попит, а платоспроможний попит [2]. Тому, беручи до уваги проблематику розвитку міжнародного туризму, ми маємо орієнтуватися на осіб, які мають певний рівень матеріального достатку. А це означає можливість отримання додаткових притоків іноземної валюти в країну.

В сучасній Україні, зважаючи на об'єктивні причини, ситуація є дещо іншою, але цифри доволі чітко вказують на те, що Україна має потенціал до нарощування присутності іноземних туристів на своїй території (збільшення кількості прибувчих осіб з метою туризму на територію України у період 2003-2013 становить 171%). Разом з тим, сучасний стан туристичної галузі вказує на необхідність пошуку нових перспектив для підвищення привабливості території України для трафіку іноземного туризму.

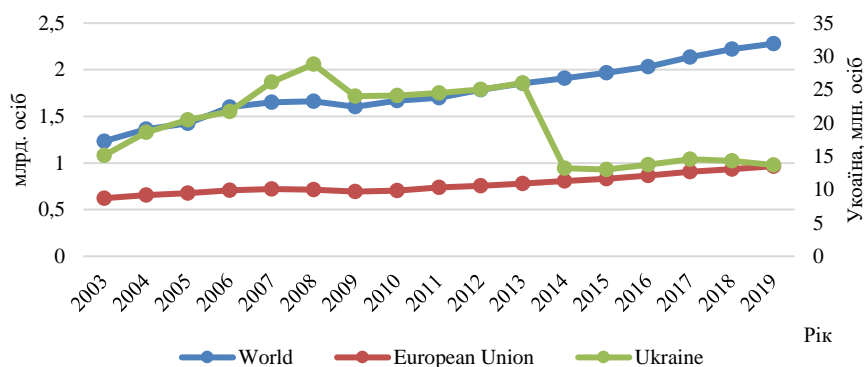

Рисунок 1 – Трафік міжнародного туризму (Розроблено автором на основі [28])

Останнім часом в європейських країнах набуває популярності так званий індустріальний туризм (промисловий туризм). Кляп М. П. [2] наводить таке визначення індустріального туризму – «це дослідження туристами територій, будівель та інженерних споруд виробничого або спеціального призначення, а також будь-яких закинутих споруд з метою отримання психологічного, естетичного або дослідницького задоволення». Пацюк В. С. [3] акцентує увагу індустріальних ландшафтах, за її визначенням індустріальний туризм це «вид активного туризму, зосередженого в промислових регіонах, що має за мету споглядання індустріальних ландшафтів, ознайомлення з витворами індустріальної архітектури, відвідування працюючих або покинутих виробничих підприємств з метою задоволення пізнавальних, професійних, ділових інтересів». В англійській літературі навіть і сьогодні немає єдиного підходу до розуміння сутності цього поняття. Frew Elspeth A. [4] вказує, що індустріальний туризм – «передбачає відвідування туристами діючих промислових об'єктів, де основна діяльність сайту орієнтована не на туризм». В даному визначенні мова йде виключно про відвідування діючих підприємств. Вижок Р. Надає інше визначення, за яким індустріальний туризм – «це галузь, яка зосереджена на дослідженні історичних пам'яток промисловості та занедбаних об'єктів». В даному випадку, мова йде про діючі та покинуті промислові об'єкти. Індустріальний туризм сприймають в літературі також як «заводський туризм» (може матися на увазі навіть бенчмаркінг або відвідування виробництв-партнерів). В кругах молоді в Європі та світі виділяють навіть відповідну субкультуру – «міські дослідники» або «урбекс» (від англ. urbex).

Основною проблемою у розумінні сутності такого виду туризму є відсутність єдиного підходу до його структури – які саме види туризму до нього необхідно включати. Більше того, в галузі індустріального туризму (в тому аспекті, як його прийнято розуміти) існує два основні підвиди:

– легальний індустріальний туризм. Організований офіційно створеними та ліцензованими туристичними компаніями та самими підприємствами-реципієнтами індустріальних туристичних потоків. Він здійснюється у відповідності до законодавства про туризм, про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення, з забезпеченням всіх норм безпеки. Іншою важливою ознакою такого туризму є те що він створює додаткову базу для оподаткування. Такий туризм є позитивним явищем для країни, формує її імідж на міжнародній арені [5].

– нелегальний індустріальний туризм. Проникнення на міські (житлові, індустріальні) об'єкти без необхідних дозволів. До таких видів індустріального туризму можна включити: «сталкерство» - відвідування діючих та покинутих індустріальних об'єктів, закритих зон тощо; «диггерство» - відвідування підземних об'єктів, «руфінг» - відвідування дахів висотних будівель [6]. Нелегальний туризм з розвитком відеохостингу та соціальних мереж сьогодні знаходиться на соціальному підйомі. Тому основною задачею туристичних операторів та агентів, як, власне, і органів центральної та місцевої влади є формування сприятливих умов і стимулювання розвитку відповідної інфраструктури для того, щоб залучити якомога більшу кількість іноземних громадян (як і громадян України) до легального відвідування об'єктів.

Вказані види туризму досить активно розвиваються як в європейських, так і інших країнах [8].

Разом з тим, термін «індустріальний туризм», на нашу думку, не повною мірою відображає той комплекс перспектив, які можуть забезпечити Україні конкурентні переваги для залучення міжнародних туристичних потоків. Оскільки індустріальний туризм вказує на обов'язкову приналежність об'єкта до певної промисловості. Це означає, що зокрема покинуті міста та території до розгляду не беруться. Ми пропонуємо до введення нового терміна – facility-туризм.

Facility (в перекладі з англійської - об'єкт, установка, спорудження, підприємство, завод) туризм являє собою легальне відвідування туристами покинутих міст, селищ та будівель, діючих і залишених машин та об'єктів промисловості, наземних та підземних інженерних споруд, зон відчуження та інших об'єктів антропогенної діяльності, на яких можливо забезпечити санкціоновану, безпечну присутність українських і іноземних громадян, а також гарантувати висококласний рівень сервісу.

На нашу думку, таких підхід синтезує відносно відокремлені туристичні інтереси в цілісну концепцію, яку можна брати за основу для формування стратегії розвитку туризму як в країні в цілому, так і в її окремих регіонах [9].

В рамках дослідження перспектив розвитку міжнародного facility-туризму в Україні, ми пропонуємо висунути гіпотезу, що «Міжнародний facility-туризм може принести позитивний ефект для розвитку всіх регіонів України». В рамках перевірки даної гіпотези, ми пропонуємо пошук відповідей на ряд питань (рисунок 2).

Прийняття рішення щодо справедливості чи несправедливості представленої гіпотези ми пропонуємо перевіряти відповідно до кількості позитивних відповідей на висунуті питання (таблиця 1).

У разі, якщо відповіді хоча б на 4 із 5 висунутих питань дадуть позитивну відповідь, ми будемо вважати гіпотезу такою, що відповідає дійсності, а значить, facility-туризм буде доцільно розвивати на території України для залучення іноземних громадян на її території. У іншому випадку, зважаючи на ті проблеми, з якими сьогодні стикається галузь туризму в світі та в Україні зокрема (зниження мобільності населення через карантинні обмеження та падіння платоспроможності), для підвищення туристичного потенціалу України на міжнародній арені, необхідно шукати інші перспективи.

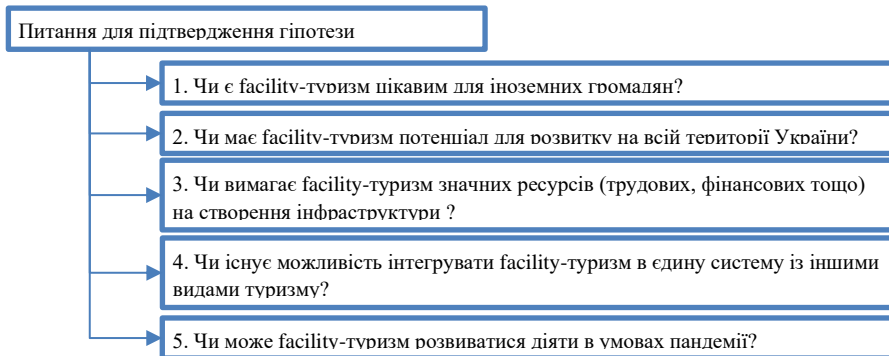

Рисунок 2 – Питання, що будуть використані для перевірки гіпотези «Міжнародний facility-туризм може принести позитивний ефект для розвитку всіх регіонів України» (Розроблено авторами на основі [10-14])

Таблиця 1 – Таблиця прийняття рішення по представленій концепції (Розроблено авторами на основі [15, 16])

		Питання					Результат
		Питання 1	Питання 2	Питання 3	Питання 4	Питання 5	
Варіанти	1.	Ні	Ні	Ні	Ні	Ні	Гіпотеза повністю не відповідає дійсності
	2.	Так	Ні	Ні	Ні	Ні	Гіпотеза в основному не відповідає дійсності
	3.	Так	Так	Ні	Ні	Ні	Низька якість висунутої гіпотези
	4.	Так	Так	Так	Ні	Ні	Задовільна якість висунутої гіпотези
	5.	Так	Так	Так	Так	Ні	Гіпотеза в основному відповідає дійсності
	6.	Так	Так	Так	Так	Так	Гіпотеза повністю відповідає дійсності

Наведемо дані для пошуку відповідей на вказані питання:

Питання 1. За даними порталу Europe Incoming [7], на території європейський країн існують численні виробництва, які викликають надзвичайно бурхливу зацікавленість для іноземних туристів - прихильників індустріального туризму, серед них варто виділити:

– Автомобільний завод та музей корпорації Volkswagen (м. Вольфсбург, ФРН). Завод приваблює вражаючими темпами виробництва автомобілів – до 4000 одиниць за день. Крім того, на території заводу розташовані так звані «Автомобільні вежі» - скляні 48-метрові споруди для зберігання нових авто.

– Фабрика муранського (венетіанського) скла (м. Мурано, Венеція, Італія) – відвідувачі можуть ознайомитися не лише із роботою складувів, традиції роботи яких започатковані ще у XIII столітті, але і побачити сучасні технології виробництва венетіанського скла. Крім того, на території підприємства створені музеї скла.

– Парфумерна фабрика Фрагонар (м. Грасс, Франція). Відвідування фабрики передбачає екскурсії на виробництво парфумів, створене наприкінці 18-го сторіччя. Крім того, туристи можуть відвідати музей та лабораторію.

– Світ Кедбері (м. Бірмінгем, Англія). Відвідування одного із найвідоміших кондитерських виробництв у світі. При виробництві також існує музей та фірмовий магазин.

– Завод фінальної зборки концерну Airbus (м. Тулуза, Франція). Туристи можуть відвідати виробничі лінії фінальної зборки літаків, включаючи виробництво авіалайнера Airbus A380. Крім того, на виробництві створено музей.

– Світ BMW (м. Мюнхен, ФРН). Відвідувачі можуть завітати до ультрасучасного виставкового залу, познайомитися із найновішими технологічними розробками компанії.

– voestalpine Stahlwelt (м. Лінц, Австрія). Іноземні туристи можуть побачити процес виплавки сталі із салонів спеціально розроблених автобусів із панорамних дахом.

– Swarovski Crystal Worlds (м. Інсбрук, Австрія). Компанія проводить екскурсії на виробництво одних із найвідоміших кристалів із кришталю та оптичних приладів.

Крім того, в Японії особливу зацікавленість для іноземних туристів має зона відчуження атомної електростанції «Фукусіма». Зацікавленість викликає навіть не сама станція, а тимчасово покинуті міста, що опинилися на шляху радіаційних викидів. Дані міста і на сьогоднішній день знаходяться під охороною та захистом держави. Таким чином, попит на індустріальний туризм у світі існує. Це означає, що Україна, яка має надзвичайно потужний промисловий потенціал, а також численні покинуті об'єкти, може також активно залучати іноземних туристів на свою територію

Тому з повною впевненістю, ми можемо констатувати, що відповідь на це питання: **«Так»**.

Питання 2. Ми вважаємо, що в галузь facility-туризму України може знайти своє відображення на наступних об'єктах та територіях:

1. Діючі виробничі підприємства – металургійні підприємства, машино- та автомобілебудівні та кораблебудівні заводи, виробництво літаків та аерокосмічної продукції;

2. Електростанції – атомні електростанції, Дніпровський та Дністровський каскад гідроелектростанцій.

3. Об'єкти, що залишаються після закінчення видобутку корисних копалин – кар'єри, шахти (укріплення виробіток, штолень та спорудження ліфтового обладнання), терикони.

4. Покинуті військові об'єкти. Такі туристичні об'єкти в Україні вже створено, зокрема: Музей ракетних військ стратегічного призначення в Кіровоградській області, Численні музеї по всій території України.

5. Чорнобильська зона відчуження. Є пам'ятником ядерної катастрофи світового масштабу. Ця територія щорічно приймає тисячі іноземних туристів.

6. Покинуті об'єкти агропромислового комплексу – покинуті ферми, елеватори та інші об'єкти. При правильній організації туристичних маршрутів та при частковій реконструкції приміщень можливо залучати потоки іноземних туристів.

7. Інженерні споруди – унікальні мости, великі колектори, бункери громадянської оборони, недобудовані об'єкти, великі машини тощо.

8. Покинуті міста України. Покинуті міста можуть привабити іноземних туристів романтикою покинутості. В Україні найбільш відомим покинутим містом є Прип'ять Київської обл., однак до таких об'єктів можна віднести і інші покинуті міста: м. Орбіта Черкаської обл., м. Степногірськ Запорізької обл., м. Цукроварів Кіровоградської обл.

Крім того, до об'єктів, цікавих для іноземних туристів, можуть бути обрані і інші споруди, будинки, машини, ландшафти тощо.

Таким чином, об'єкти цікаві для іноземних туристів можуть бути знайдені (відновлені, частково реконструйовані) у всіх регіонах України. Діючі та покинуті об'єкти існують у великих та малих містах, а також в селах та селищах.

Тому з повною впевненістю, ми можемо констатувати, що відповідь на це питання: **«Так»**.

Питання 3. Оскільки об'єкти, цікаві для facility-туризму, розкинуті по всій території України, то використовувати їх можна без особливих фінансових витрат. Разом з тим, варто зазначити, що деякі із таких об'єктів наразі знаходяться у занедбаному стані (Покинуті підприємства, бункери ГО тощо), а тому для перетворення їх на діючі об'єкти необхідні фінансові ресурси. Разом з тим, стратегія розвитку facility-туризму може включати проведення інспекцій на відповідність

нормам безпеки та потребам у фінансуванні, а тому у подальшому об'єкти можуть бути класифіковані за рівнем пріоритетності:

1. Аварійні та небезпечні об'єкти. Такі об'єкти несуть загрозу для безпеки людей, а їх відновлення є нерентабельним
2. Об'єкти у задовільному стані. Об'єкти, відновлення яких є можливим, але воно вимагає значних фінансових витрат. Такі об'єкти можна віднести до групи із найнижчою пріоритетністю.
3. Об'єкти у стані консервації. Такі об'єкти не вимагають значних витрат фінансових ресурсів на їх відновлення.
4. Об'єкти, які повністю готові до прийому іноземних туристів. До таких варто віднести діючі підприємства, мости, споруди, музеї тощо.

Крім того, в окрему групу можна віднести об'єкти, інвестування у відновлення яких може мати подвійне значення. Наприклад, відновлення бункерів ГО (відновлення їх комунікацій, наповнення, автентичності) може слугувати не лише для прийняття іноземних туристів, але і можуть нести суспільну користь. Такі об'єкти до моменту проходження точки окупності, мають бути позбавлені оподаткування з метою пришвидшення моменту, коли вони почнуть приносити прибуток. У подальшому, підтримка таких об'єктів для місцевої влади стане не лише безкоштовною, але і прибутковою.

Тому з повною впевненістю, ми можемо констатувати, що відповідь на це питання: **«Так»**.

Питання 4. Насправді, створити такий туристичний маршрут, який би включав виключно об'єкти facility-туризму в усіх регіонах та містах доволі складно. Наприклад, туристичний потенціал м. Дніпро, м. Запоріжжя, м. Кривий Ріг та м. Суми, м. Чернігів, як і областей в цілому доволі важко вважати паритетним. Саме тому facility-туристичні об'єкти мають складати лише основу туру, тоді як інші визначні та знакові місця і споруди можуть доповнювати такі тури. Це означає, що поряд із розвитком facility-туризму існує можливість розвитку і інших видів туризму. Крім того, супутні до туризму галузі (готельно-ресторанний бізнес, сувенірні крамниці, населені пункти в цілому) також будуть залучені до обслуговування потоків міжнародних туристів.

Тому з повною впевненістю, ми можемо констатувати, що відповідь на це питання: **«Так»**.

Питання 5. Розвиток бізнесу в умовах пандемії, зокрема COVID-19, є доволі дискусійним питанням. Зокрема, у відповідності зі статистичними даними, через пандемію, туристична галузь Туреччини (яка в цілому базується на рекреаційному туризмі) за перше півріччя 2020 року втратила 12 млрд. дол., що відповідає 25% показників туризму по відношенню до періоду до пандемії [17].

Таким чином, можна зробити висновок, що масовий рекреаційний туризм є найбільш вразливим до різного роду обмежень. На протипагу цьому, facility-туризм можна організувати для локальних груп з забезпеченням всіх необхідних протиепідемічних вимог. Крім того, формування локальних груп іноземних туристів можна здійснювати в окремих країнах. Це також має позитивний ефект на галузь. Важливим фактором також можна вважати те, що локальні тури більш гнучкі та адаптивні. Тому зміна карантинних зон не може здійснити визначальний вплив.

Тому з повною впевненістю, ми можемо констатувати, що відповідь на це питання: **«Так»**.

Отримані відповіді на питання, поставлені в рамках висунутої гіпотези, представлено у Таблиці 2.

Таким чином, ми вважаємо гіпотезу такою, яка повністю відповідає дійсності. Разом з тим, варто зазначити, що проведене нами дослідження несе лише теоретичні висновки. Практичні результати можна отримати лише маючи статистику відвідування іноземними туристами конкретних об'єктів або населених пунктів в рамках facility-туризму. Однак Державна служба статистики, як і іноземні статистичні

відомства (включаючи Євростат) не надає специфічної даних відвідування принаймні промислових об'єктів.

Таблиця 2 – Результати перевірки гіпотези на основі висунутих питань (Авторська розробка)

		Питання					Результат
		Питання 1	Питання 2	Питання 3	Питання 4	Питання 5	
Варіанти	6.	Так	Так	Так	Так	Так	Гіпотеза повністю відповідає дійсності

З цих позицій, ми пропонуємо ввести додаткові норми надання статистичної інформації туристичними операторами та агентствами України Державній службі статистики для більшої деталізації науково-практичних досліджень. Наразі, наші висновки є лише теоретичними припущеннями.

Проте ми можемо стверджувати, що facility-туризм можна вважати окремою, незалежним видом туризму, який самостійно або у кооперації із іншими видами туризму може надати потужний імпульс для розвитку регіонів, що буде позитивним чином впливати на наповнюваність як місцевих, так і державного бюджету. Крім того, розвиток facility-туризму створить умови для збільшення кількості робочих місць, що також надзвичайно актуально та важливо для сучасної України.

ВИСНОВКИ

Розвиток міжнародного туризму сьогодні варто доцільно вважати одним із фундаментальних рушійних сил для розвитку міст, регіонів та країн. Щороку десятки мільйонів платоспроможних громадян відвідують туристичні центри в усьому світі. Разом з тим, поряд із відвідуванням класичних туристичних об'єктів – музеїв та галерей; храмів та соборів, всторичних та знакових місця, особливого попиту набувають доволі специфічні об'єкти – діючі та покинуті промислові підприємства, покинуті місця та селища, зони відчуження тощо. В статті було доведена недосконалість існуючих підходів до розуміння такого специфічного виду туризму, який у літературі прийнято називати «індустріальний туризм», що значно обмежує поле для розвитку. Ми запропонували до введення у науковий оборот терміну «facility-туризм», що передбачає легальне відвідування туристами покинутих міст, селищ та будівель, діючих і залишених машин та об'єктів промисловості, наземних та підземних інженерних споруд, зон відчуження та інших об'єктів антропогенної діяльності, на яких можливо забезпечити санкціоновану, безпечну присутність українських і іноземних громадян, а також гарантувати висококласний рівень сервісу.

Ключовим в даному аспекті, на нашу думку, необхідно вважати саме те, що такий туризм має бути легальним. Через те, що держава, як і приватний туристичний бізнес часто не приділяють особливій уваги окремим покинутим об'єктам, останні стають центрами концентрації нелегального туризму, що є негативним як з точки зору безпеки, так і не має позитивного ефекту для держави.

В ході дослідження, нами була висунута гіпотеза: «Міжнародний facility-туризм може принести позитивний ефект для розвитку всіх регіонів України». Збір інформації із відкритих джерел та сформований, на основі опрацювання наукової літератури, перелік питань для перевірки висунутої гіпотези, дає всі підстави вважати її такою, що повністю відповідає дійсності.

Варто зазначити, що одне із висунутих нами питань було пов'язане із роботою даної виду туризму в умовах пандемії. Ми вважаємо, що організація facility-туристичних груп для невеликих груп іноземних громадян буде повністю відповідати протиепідемічним нормам та нормам безпеки.

Таким чином, facility-туризм може стати перспективним інструментом, який би дозволив використовувати незалучені для туризму об'єкти, підвищити туристичну привабливість України у розподілі міжнародних туристичних потоків, а також стане потужною основою для створення нових робочих місць і значно розширить базу оподаткування, що сформує позитивний ефект для наповнення місцевих та державного бюджетів.

SUMMARY

Kotenko O. O., Domashenko M. D. Prospects for the development of international facility-tourism in Ukraine. Challenges of the COVID-19 pandemic

The article is devoted to defining the essence of facility-tourism as a promising area within the tourism industry, which can potentially increase the attractiveness of Ukraine for foreign tourists and become a powerful competitive center in the redistribution of international tourist flows. The need to improve existing approaches to understanding industrial tourism (common term) has been demonstrated because it does not take into account the full range of opportunities associated with visiting abandoned cities, towns and buildings, existing and abandoned machines and industrial facilities, land and underground engineering structures, exclusion zones and other objects of anthropogenic activity. The article proves that having an extraordinary technological, industrial, engineering potential, Ukraine can create hundreds of additional facilities that will have not only practical significance, but also financial and economic effect. In addition, the launch of facility-tourism in Ukraine will create additional opportunities for the development of related areas of services - hotel and restaurant business, museums, transport, etc., and will be the basis for creating new jobs, which is certainly important for modern Ukraine.

Special attention in the article to the define the prospects and place of international facility-tourism in the tourism industry of Ukraine. The method of testing hypotheses proved that its initiation will certainly have a positive effect. The authors also paid attention to the development of the industry during the pandemic. It was proved that this type of tourism can fully work even in conditions of quarantine restrictions due to the possibility of organizing facility tours for small groups of foreign nationals.

Key words: tourism, international tourism, industrial tourism, facility-tourism.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. International tourism, number of arrivals. World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL>
2. Сучасні різновиди туризму: навч. посіб. / М. П. Кляп, Ф. Ф. Шандор. — К. : Знання, 2011. — 334 с.
3. Пацюк В. С. Індустріальний туризм та його особливості / В. С. Пацюк // Географія та туризм: Наук. зб. / Ред. кол.: Я.Б. Олійник (відп. ред.) та ін.. — К.: ЛІТТ, 2009. — Вип. 2. — С. 104 – 109.
4. Frew Elspeth A. (2008) Industrial tourism theory and implemented strategies. Advances in Culture, Tourism and Hospitality Research (Advances in Culture, Tourism and Hospitality Research, Vol. 2), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 27-42.
5. Bujok P. et al. (2015) Industrial tourism in the context of the industrial heritage. GeoJournal of Tourism and Geosites volume 15.
6. Sechi L. et al. (2020) Planning tourist infrastructures to regenerate marginalised territories: the study case of North Sardinia, Italy. City, Territory and Architecture volume 7
7. Top 10 European industrial tourism attractions. Europe incoming. URL: <https://www.europeincoming.com/top-10-european-industrial-tourism-attractions/>
8. Бондаренко Л. А. Міжнародний туризм в Україні: проблеми та перспективи подальшого розвитку / Л. А. Бондаренко. // Ефективна економіка. - 2016. - № 11.
9. Бунтова Н. В. Потенціал України на міжнародному ринку туристичних послуг / В. Н. Бунтова // Наук. вісн. Херсон. держ. ун-ту. Серія: Економ. науки. – 2016. – Вип. 17, ч. 2. – С. 21–24.
10. Del Baldo M. (2018) Sustainability and CSR orientation through “Edutainment” in tourism. International Journal of Corporate Social Responsibility volume 3.
11. Djurovic G. (2020) The macroeconomic effects of COVID-19 in Montenegro: a Bayesian VARX approach. Financial Innovation volume 6.
12. Hassoun S. et al. (2021) Examining the connection among national tourism expenditure and economic growth in Algeria. Future Business Journal volume 7.
13. Kurylov Yu. et al. (2020) International Tourism Development in the Context of Increasing Globalization Risks: On the Example of Ukraine’s Integration into the Global Tourism Industry. Journal of Risk and Financial Management volume 13.
14. Stratigea A. (2015) A strategic policy scenario analysis framework for the sustainable tourist development of peripheral small island areas – the case of Lefkada-Greece Island. European Journal of Futures Research volume 3
15. Rasool H. et al. (2021) The relationship between tourism and economic growth among BRICS countries: a panel cointegration analysis. Future Business Journal volume 7.
16. Wei C. et al. (2021) Application of an artificial neural network optimization model in e-commerce platform based on tourism management.
17. Tourism in Turkey Could Be Turning a Corner Post-Pandemic. URL: <https://borgenproject.org/tourism-in-turkey>

REFERENCES

1. International tourism, number of arrivals. World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/ST.INT.ARVL>
2. Kliap M. (2011), Modern types of tourism. Kyiv, Znannia. 334p.
3. Patsiuk V. (2009), Industrial tourism and its features. Kyiv, LGT. P. 104-109.
4. Frew Elspeth A. (2008) Industrial tourism theory and implemented strategies. Advances in Culture, Tourism and Hospitality Research (Advances in Culture, Tourism and Hospitality Research, Vol. 2), Emerald Group Publishing Limited, Bingley, pp. 27-42.
5. Bujok P. et al. (2015) Industrial tourism in the context of the industrial heritage. GeoJournal of Tourism and Geosites volume 15.
6. Sechi L. et al. (2020) Planning tourist infrastructures to regenerate marginalised territories: the study case of North Sardinia, Italy. City, Territory and Architecture volume 7
7. Top 10 European industrial tourism attractions. Europe incoming. URL: <https://www.europeincoming.com/top-10-european-industrial-tourism-attractions/>
8. Bondarenko L. (2016), International tourism in Ukraine: problems and prospects for further development. Efektyvna ekonomika №11.
9. Buntova N. (2016), Potential of Ukraine in the international market of tourist services. Kherson, Economy science, volume 17, part 2. p. 21-34.
10. Del Baldo M. (2018) Sustainability and CSR orientation through “Edutainment” in tourism. International Journal of Corporate Social Responsibility volume 3.
11. Djurovic G. (2020) The macroeconomic effects of COVID-19 in Montenegro: a Bayesian VARX approach. Financial Innovation volume 6.
12. Hassoun S. et al. (2021) Examining the connection among national tourism expenditure and economic growth in Algeria. Future Business Journal volume 7.
13. Kyrylov Yu. et al. (2020) International Tourism Development in the Context of Increasing Globalization Risks: On the Example of Ukraine’s Integration into the Global Tourism Industry. Journal of Risk and Financial Management volume 13.
14. Stratigea A. (2015) A strategic policy scenario analysis framework for the sustainable tourist development of peripheral small island areas – the case of Lefkada-Greece Island. European Journal of Futures Research volume 3
15. Rasool H. et al. (2021) The relationship between tourism and economic growth among BRICS countries: a panel cointegration analysis. Future Business Journal volume 7.
16. Wei C. et al. (2021) Application of an artificial neural network optimization model in e-commerce platform based on tourism management.
17. Tourism in Turkey Could Be Turning a Corner Post-Pandemic. URL: <https://borgenproject.org/tourism-in-turkey>